— Чи мало ж вона перемучилась тут на землі? — часто говорила мати.

Серединський витребував до себе сина свого й десь пустився по світу шукати талану, переходячи з економії на економію, як вічний мітичний жид. Малий син умер, а з ним умерла й остання памятка Ганина в його. Нужда знов вернулася до його, протверезила його, прояснила його горду душу.

— І що зо мною діялось? і що зо мною було? — думав він часто, сидячи сам собі на бідній економії. — І що то за буря піднялася в моїй душі? розбила моє щастя, взяла жінку мою, минула, тільки загула, а я знов зостався, як і був. Тільки та буря покинула страшні сліди в моїй душі, поламала, потрощила й мене, й покійну Ганю.

І згадав він, сидячи сиротою ввечері, свою покійну Ганю, її добру, просту душу, її ласкавість; згадав, як вона робила сама, працювала, добре держала дім; згадав її вірну любов, її муки, й явилась, як на долоні, перед ним його провина перед нею, її безвинність.

— Може то було її щастя, що я пішов так у гору! А хиба-ж вони не дали мині щастя! А Зося! Зося! а мої гордощі! вони, вони мене згубили! . . .

І не раз, і не два плакав він по Гапі; та не вертається вдруге, що раз потунуло в морі безоднім . . .

Лемішковський помирився з Зосею, котра й потім не переставала тягатись із кавалєрами до сивої коси, тільки пишком од чоловіка. Вона вже боялась його, бо дознала, що тиха вода, а часом великі греблі рве. А Лемішковський тягався од села до села, од